

RECENZIJE

MATO ZOVKIĆ

Kako poučavati u Riječi Božjoj vjernike i služitelje Riječi?

ROBERT J. HILL: **Breaking the Bread of the Word: Principles of Teaching Scripture (Kako poučavati u Riječi božjoj vjernike i služitelje Riječi)**, Editrice Pontificio istituto biblico, Roma 1991, XII+185 str.

Autor je australski redovnik, član Družbe kršćanske braće, koji je godinama djelovao kao profesor na katoličkom kolegiju za učitelje, a od 1980. profesor je na Australskom katoličkom univerzitetu u Sydneyu gdje u okviru Teološkog fakulteta koordinira proučavanje Svetog pisma. Uz klasične jezike završio je i teologiju te Sveto pismo na Papinskom biblijskom institutu u Rimu. Piše članke o inkulturiranoj egzegizi kod crkvenih otaca, o poučavanju Pisma i Crkvi, a urednik je i katehetskog lista *Word of Life*.

Ovu knjigu posvećuje članovima Katoličkog biblijskog društva Australije te u njoj iznosi iskustvo svoje i drugih o biblijskoj andragogiji, to jest poučavanju odraslih u Svetom pismu, i daje sugestije za formaciju budućih služitelja riječi Božje u narodu Božjem. Knjiga je podijeljena na devet poglavlja u dva dijela: ministerij Riječi (1-85), ministerij poučavanja Riječi (89-156). U predgovoru ističe da bi želio pridonijeti prilagodbi biblijskih disciplina na teološkim fakultetima i biblijskim institutima potrebi trajne formacije služitelja Riječi koji su već na službi i onih koji se spremaju. Žali zbog raskoraka između školske egzegize i izlaganja Riječi vjernicima te pomanjkanja biblijskih stručnjaka koji bi bili i dobri andragogi.

U prvom poglavlju razrađuje bitnu usmjerenost Riječi na ministerij, tj. na dogođenost i zapisanost objave da bi bila prenošena ljudima, što izvodi iz Iz 55,10-11; 2 Tim 3,16 i dokumenata novijega crkvenog učiteljstva. Objava je *koinonia*, što on prevodi kao *sharing, communication, relationship* (13,90 i drugdje) - zajedništvo, suodnos, komuniciranje. Sveto pismo je kruh koji valja lomiti da bi bio hrana vjernika. Podsjeća da je Pio X. god. 1909. osnovao Papinski biblijski institut kako bi "izabrani vinograd Svetoga pisma donosio sve veće plodove pastirima Crkve i svim vjernicima (19). Ako se Riječ ne lomi zajednici vjernika, ostaje neplodna poput divnih muzičkih kompozicija koje nitko ne izvodi.

U drugom poglavlju govori o primateljima Riječi danas (26-40). Kao što je Riječ prilikom prve objave utjelovljena u jedan narod i zapisana kategorijama toga naroda, tako treba biti utjelovljena među današnje primatelje.

"*Koinonia* kakvu predstavlja Pismo nije nešto magijsko, automatsko, nehumano bez obaziranja na stanje primatelja; samo postojanje biblijskih sastavljača i svetih spisa dokazuje to - riječ je o ljudskim događajima, ljudskim djelatnicima, ljudskim procesima." (27). Riječ je upućena ljudima ukoliko su različiti. U tom kontekstu navodi Hill Augustinovu izreku iz *De Catechisandis rudibus* 7,11: "...pro capacitate ac viribus audientis - prema sposobnosti i vrlinama slušatelja." Tu navodi istraživanje s područja odgojnih znanosti o otvorenosti ljudi za učenje te o različitim stupnjevima osobne vjere. Potrebna je dvostruka vjernost: vjernost Bogu koji je progovorio u Pismu i vjernost ljudima koji riječ Božju mogu prihvatiti samo na svoj način, ovisno o životnoj dobi, sredini, osobnom duhovnom stanju. Na to upozorava Opći katehetski direktorij iz god. 1971, zatim Pavao VI. u pobudnici *Evangelii nuntiandi* iz god. 1976. te Ivan Pavao II. u *Catechesi tradendae* god. 1979. Jedan od novih elemenata na koji su osjetljive današnje primateljice Riječi jest dostojanstvo i prava žene, o čemu sami biblijski pisci te crkveni oci prvih stoljeća kršćanstva i raniji dokumenti učiteljstva - pod utjecajem kulture onog vremena - nisu vodili dovoljno računa. U tom kontekstu Hill razmišlja: "S Augustinom trebamo dopustiti da mnogo ovisi o dobi, spolu i mentalitetu primatelja te da u ovom služenju trebamo pokrivati njihove potrebe, njihove sposobnosti, njihovo opće stanje spremnosti, situaciju u kojoj žive i u kojoj ih nalazimo." (37)

U trećem poglavlju raščlanjuje inkulturiranost Pisma u određeno vrijeme i inkulturaciju biblijske poruke među današnje primatelje (41-54). Kao što se Riječ u vremenu zapisivanja prilagodila granicama određene kulture, tako ni današnji služitelji Riječi ne mogu utjelovljivati biblijsku poruku bez uvažavanja kulture primatelja. Crkveni oci ovo su izražavali grčkim pojmom *synkatabasis*, koji je na latinski nespretno preveden kao *condescensio*, a Hill ga preriče u *considerateness* (obzirnost, pažljivost, razboritost - usp. str. 45-46, 48, 52, 90. i dr.). U naše dane crkveno učiteljstvo to uvažava, od saborskog Dekreta o misijskoj djelatnosti, osobito preko sinoda o inkulturaciji god. 1977. i popratnog papina dokumenta iz god. 1979. U naše dane primatelji Riječi osjetljivi su na ljudska prava, socijalne uvjete života, položaj žene u obitelji i državi - što u vrijeme nastanka Pisma nije postojalo na ovakav način. Služitelj Riječi treba omogućiti da Biblija sadržajno govori i takvim primateljima. Kod toga se npr. nameće pitanje do koje mjere služitelj treba usvojiti jezik "subkulture" mladih da im približi biblijsku poruku.

U poglavlju "Oblici i kontekst ministerija Riječi" (55-69) Hill žali što na Biblijski institut i katedre Svetog pisma u sastavu teoloških fakulteta presporo prodiru vizualna pomagala za prenošenje informacija i znanja. Zalaže se da i katolici više upotrebljavaju sam tekst SP, a ne preporučavanje ili govor o SP pri poučavanju djece, odraslih, na molitvenim skupovima, u biblijskim grupama. Vizualni mediji potiču primatelja da aktivno sudjeluje u programu biblijskog odgoja u vjeri. U tom smislu zalaže se i za preuređenje sadašnjih crkava kako bi se u manjim grupama moglo aktivno sudjelovati u ilustriranoj homiliji s eventualnim dijalogom ili na tjednom biblijskom satu: "Pastoralno propovijedanje, katehizacija i svako kršćansko poučavanje treba budno pratiti i prilagoditi se

promjenjivim prilikama i mogućnostima; služba koja se drži samo 'uhodanih stvari' (premda je i staro potrebno ljudima iznositi) nije dovoljna." (67). U tom smislu Hill predlaže profesorima SP u bogoslovijama da razmisle što bi trebali uključiti u program studija da kasniji služitelji Riječi mognu uspješnije lomiti kruh Riječi različitim uzrastima vjernika.

Poglavlje o planiranju ministrija Riječi (70-85) traži najprije od služitelja da sebi posvijesti što želi ponuditi primateljima Riječi, a zatim da se pita što može postići s konkretnim sudionicima svoga biblijskog sata ili molitvenog susreta. Uz osnovne informacije o knjizi iz koje uzima odabrani odlomak, služitelj treba pomoći sudionicima da se kroz Riječ susretnu s Isusom, jer iz Lk 24 i Iv 5 vidimo da sve Pismo vodi u krajnjoj liniji Kristu i sadrži Krista. Hill priznaje da u svojim biblijskim satovima za odrasle ima problema motivirati sudionike da nabave vlastitu Bibliju te da redovno dolaze na susret sa svojim tekstom, a to smatra neophodnim. U vježbama predloženim nakon ovog poglavlja predlaže čitatelju da vrednuje propovijedi održane u njegovoj župnoj crkvi tijekom posljednjih nekoliko mjeseci te razmisli što bi predložio propovjedniku kako bi bolje planirao svoj ministrij Riječi i postigao bolje učinke.

Poglavlje o "Poučavanju Pisma" (96-114) traži više pažnje od vjeroučitelja i profesora teologije za proces komuniciranja: "U koji vid Riječi trebaju biti uvedeni ovi sudionici seminara ili ova djeca petog razreda - podrobna egzegeza Kroničareva djela, parabola iz Luke 15 ili parafraza nekog događaja iz starozavjetne povijesti spasenja? Da li od njih trebam tražiti solidno učenje ili osobni odgovor na potresnu zgodu, ili pak vještinu služenja biblijskim pomagalima?" (98). Osnovno je susret s tekstom, a tumač ne smije tako inzistirati na parcijalnim rezultatima znanstvenog istraživanja pojedinog teksta da sudionike smućuje ili potkopava njihovu vjeru. Ovdje donosi primjer američkog egzegete R. E. Browna, koji pripada među najbolje katoličke poznavatelje ivanovskih spisa, te ističe da izlagač treba sudionike uvesti u Ivanov svijet razmišljanja o Isusu prije nego se zaustavi na pojedinom tekstu četvrtog evanđelja. Tumač treba primateljima pomoći da otkriju kako je Biblija sudionik na životnom putovanju, ne samo za njih nego i za vjeroučitelja osobno. Vrijedno je ovdje prenijeti svih deset pravila za pristup odraslih Bibliji (107):

1. Biblija je riječ Božja zato što je knjiga Crkve.
2. Biblija je 'nadahnuta od Duha Svetoga' jer Crkva vjeruje da se u tim spisima može naći posebna istina od Boga.
3. Objavljena istina Biblije nalazi se u onome što su htjeli različiti pisci izraziti o značenju same vjere.
4. Ne vjeruj sve što stoji u Bibliji (zapamti: Biblija nije knjiga znanosti i slično...).
5. Ne uzdiži jedan odlomak Biblije na razinu apsolutnoga (biblijska se poruka treba promatrati u cjelini).
6. Ne čudi se postojanju različitih mišljenja u Bibliji.
7. Nauči nešto o povijesti i književnoj pozadini različitih knjiga Biblije.
8. Čitaj Bibliju redovno da bi osobnu vjeru jačao i hranio.
9. Biblija služi kao 'religijska savjest' Crkvi i pojedinom vjerniku.

10. Biblija ne otklanja kod pojedinog čitatelja odgovornost da donosi svjesne i odgovorne odluke o vjeri.

Hill donosi andragoško iskustvo jednog bibličara koji je anketirao oko 300 polaznika nedjeljne mise od kojih se nitko nije sjećao prvog i drugog čitanja, a samo 20% sjetilo se evanđelja. Ponudio je tečaj pripreme za nedjeljno bogoslužje proučavanjem liturgijskih čitanja. Postavili su sebi sljedeće ciljeve:

1. razvijati sposobnost čitanja i moljenja s Pismom, povezujući nedjeljna čitanja s praktičnim životnim situacijama;
2. razvijati zajedništvo vjere u Isusa (to share faith in Jesus) i njegovo djelovanje u ljudima danas, zajedno s ostalim katoličkim kršćanima;
3. produbljivati i poštovati razumijevanje načina kako je Bog djelovao u SZ i NZ, a i danas djeluje u svome narodu;
4. razvijati spremnost na širenje Radosne vijesti među svima;
5. razvijati redovno obavljanje molitvene pripreme nedjeljnih čitanja iz Pisma.

Uspjeh takvih biblijskih tečajeva ne ovisi samo o dobroj volji sudionika nego i o umješnosti voditelja da odraslima pomogne učiti na način kako njima odgovara. Zato je potrebno stvarati manje zajednice odraslih "učenika" (*adult learners*) koji nisu samo intelektualni proučavatelji Riječi nego iz Riječi uče vjernički živjeti u svijetu.

Za rad s djecom u biblijskom odgoju Hill prenosi savjete onih koji su iskustvom provjerili svoja odgojna načela (111):

1. Ne služi se Biblijom da prijetiš djeci: 'Biblija kaže: ne smiješ...'
2. Ne izdvajaj iz Biblije heroje koje ćeš načiniti superljudima.
3. Ne postupaj prekruto u služenju Pismom; primjenjuj varijacije.
4. Ne čini Bibliju odviše duhovnom nego je povezuje s redovnim životom.
5. Ne potcjenjuj sposobnost djece da usvoje ono što Pismo govori.

Cilj je naime u biblijskom radu s odraslima, mladima i djecom da vjernički uče o Bibliji, zatim da uče Bibliju, ali i da uče iz Biblije.

U sedmom poglavlju, naslovljenom prema Dj 8,31 "Ako me tko ne uputi" (115-127), istaknuta je potreba voditelja za proučavanjem Pisma, jer pojedini čitaoci i grupe mogu podleći fundamentalizmu i sentimentalnom pijetizmu bez stručnog vodstva u služenju Pismom. Voditelj daje opći pogled na svete knjige, pomaže sudionicima u brzom pronalaženju traženog teksta u njihovoj Bibliji koju donose "u školu", uvodi u služenje rječnicima, konkordancijama, atlasima, sinopsama. Djeci pomaže "igrati" uloge Abrahama, Zakeja, Nikodema, Marte i Marije i dr.

Poglavlje o "sredstvima i pomagalima poučavanja" (128-145) podsjeća na izdanja SP na izvornim jezicima, sinopse, konkordancije i dostupne komentare. Zatim navodi tehnička audiovizualna pomagala te potiče vjeroučitelje da se češće pitaju da li se služe raspoloživim tehničkim pomagalima, zatim da li ih đaci i odrasli "učenici" doživljavaju kao dosadne.

Posljednje poglavlje obrađuje vrednovanje (*evaluation*) služiteljevih napora i postignutih rezultata. To ne smije biti kontrola vjere kod polaznika nego samokontrola voditelja i uvid u odjek kod sudionika, kako bi budući pothvati bili plodniji na obostrano zadovoljstvo. U zaključku (159-164) potiče Hill na bolju teoretsku i praktičnu inicijaciju služitelja Riječi kako bi uspješnije uvodili u biblijsko zajedništvo Boga i ljudi različite slojeve vjernika koje biblijska andragogija može i treba obuhvaćati: sudionike liturgije, djecu i srednjoškolce, odrasle u njihovim socijalnim sredinama, sudionike duhovnih vježbi, molitvenih susreta i sl., studente teologije, studente profanih znanosti. U Dodatku prvom (165-169) donosi program za formaciju služitelja koji će poučavati odrasle vjernike, a u Dodatku drugom (170-171) analizira obred Inicijacije odraslih u kršćanstvo sa stajališta potrebe i mogućnosti pouke odraslih u Riječi.

Pri kraju svakog poglavlja Hill donosi osnovnu literaturu za dotičnu temu i časopise koji se bave tom problematikom. To su uglavnom naslovi iz anglosaksonskog svijeta, dok je njemačke knjige čitao samo u engleskom prijevodu. Našim svećenicima, vjeroučiteljima i ostalim služiteljima Riječi mnogo je bliže njemačko govorno područje, na kojem se, između ostaloga, izdaju katolički časopisi biblijske andragogije kao što su *Bibel und Kirche* (izlazi u Stuttgartu četiri puta godišnje) te *Bibel heute* (četiri puta godišnje, također u Stuttgartu kod Katholisches Bibelwerk). Iz obilne literature kod nas je profesor dr. Jerko Fućak preveo s njemačkoga *Praktični rad s Biblijom danas* (Kršćanska sadašnjost, 1975; novo, prošireno izdanje 1991. s bibliografijom bibličarskih radova na hrvatskome).

Hill je svojom knjigom želio pridonijeti da služitelji Riječi kvalitetnije i obilnije zbiljski lome kruh Riječi vjernicima različitih uzrasta i sredina. U tome ga podržava i Papinski biblijski institut u Rimu koji je knjigu objavio o svom nizu "Subsidia biblica - Biblijska pomagala". Pridružujući se autorovoj nakani i želji Instituta, na kojem smo obojica proučavali Bibliju kao knjigu crkvene zajednice, iznio sam ovdje za hrvatske služitelje Riječi glavne misli njegove knjige u nadi da će se ponetko okoristiti rezultatima njegova istraživanja i andragošskog iskustva.